Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Johtava asiantuntija Katri Niskanen
Kansainvälinen osaaminen ja työvoima -tiimi
Työvoiman maahanmuutto ja kotouttaminen -yksikkö

LAUSUNTO

U 57/2022 vp

20.10.2022

Valtiovarainvaliokunta/työ- ja elinkeinojaosto

Suullinen asiantuntijakuuleminen perjantai 21.10.2022 klo 08.30

**Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 (HE 154/2022 vp)**

Työ- ja elinkeinoministeriö kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi hallituksen esityksestä ja antaa siitä työvoiman maahanmuuton edistämisen näkökulmasta seuraavan asiantuntijalausunnon:

Maahanmuutolla ja kansainvälisten osaajien liikkuvuudella on kasvava merkitys Suomen hyvinvoinnille ja kilpailukyvylle. Työikäisten määrä vähenee, ja osaajapula on jo merkittävin este yritysten toiminnan, kasvun ja kansainvälistymisen tiellä. Elinvoimainen Suomi tarvitsee vahvoja kansainvälisesti verkottuneita yrityksiä, osaamiskeskittymiä ja innovaatiotoimintaa.

Puoliväliriihen kirjausten mukaan hallitus tavoitteleekin asteittain työperäisen maahanmuuton vähintään kaksinkertaistamista nykytasosta vuoteen 2030 mennessä siten, että kestävyystiekartan edellyttämä vähintään 50 000 työperäisen maahanmuuttajan kokonaislisäys toteutuu. Tämän jälkeen määrän tulisi vakiintua vähintään 10 000 henkilöä nykyistä korkeammalle tasolle, käytännössä 20 000 henkilöön vuodessa. Uusien ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä pyritään kolminkertaistamaan vuoteen 2030 mennessä nostaen samalla opiskelijoiden Suomeen työllistyminen ja jääminen 75 prosenttiin.

Työperäisten oleskelulupahakemusten ja päätösten määrät ovat jo nousseet voimakkaasti tänä vuonna. Työperusteisia ensimmäisiä lupia (pl. kausityö) on tammi-elokuussa myönnetty jo lähes 10 000, merkiten 80 %:n kasvua viime vuoden samaan ajanjaksoon verrattuna. Ainakin osittain voimakasta viimeaikaista nousua selittänee pandemian aikainen patouma, mutta nouseva trendi alkoi jo ennen pandemiaa. Käsittelyajat ovat hakemusmäärien kasvusta huolimatta lyhentyneet, ja ne ovat jo tavoitteen mukaisia muissa ensimmäisten lupien kategorioissa, paitsi osaratkaisua edellyttävissä työntekijän ja yrittäjien oleskeluluvissa. Työntekijän oleskelulupia haetaan eniten puhtaanapito-, ravintola-, konepaja-, hoito- ja rakennusaloille sekä alkutuotantoon.

*Työperusteisen maahanmuuton edistämisen toimet tällä hallituskaudella*

Tavoitteiden saavuttamiseksi hallitus julkaisi budjettiriihen 2021 yhteydessä koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartan, joka ulottuu vuoteen 2035. Tiekartalle laaditaan vuosittain päivitettävä toimeenpanosuunnitelma. Tällä hallituskaudella tiekart-

taa toimeenpannaan Talent Boost -toimenpideohjelmalla. Tavoitteena on, että kansainväliset osaajat vahvistavat Suomen työllisyysastetta, korkeakoulujen monimuotoisuutta ja kansainvälisyyttä, yritysten ja TKI-toiminnan kasvua ja kansainvälistymistä sekä investointien saamista Suomeen. Talent Boost -ohjelman painopisteinä ovat yritysten kasvun ja kansainvälistymisen sekä TKI-toiminnan kärki- ja kasvualojen kannalta olennaiset osaajat samoin kuin työvoimapulasta kärsivät alat. Ohjelman toimeenpano on käynnissä.

Keskeisinä toimenpidekokonaisuuksina ovat osaavan työvoiman houkuttelu, oleskelulupien käsittelyaikojen nopeuttaminen sekä työn perusteella muuttaneiden asettautumisen ja kotoutumisen tukeminen. Alla tarkempia toimenpiteitä listattuna:

- Work in Finland -toiminnon käynnistys kokoamaan osaajahoukuttelun ja kansainvälisen rekrytoinnin valtiolliset palvelut kokonaisuudeksi ja kumppaniksi alue- ja paikallistason sekä Team Finland-toimijoille. Toiminto jakautuu Business Finlandin ja työllisyyspalveluiden kesken.
- Osaajien houkuttelu ja tuki kansainväliseen rekrytointiin: ulkomaisen työvoiman kysynnän ja tarjonnan (ml. ennakointi) identifiointimalli, #FinlandWorks -houkuttelu- ja maakuvatyö, rekrytointiportaali Jobs in Finland, opiskelijoiden ja tutkijoiden houkuttelu korkeakouluihin ja Suomeen jäämisen edistäminen, työnantajien rekrytointikyvykkyyden kasvattaminen ja neuvontapalvelu, Talent Explorer -rahoitus
- Asettautuminen ja pitovoiman lisääminen: alueelliset Talent Hub -keskittymät, työelämän monimuotoisuusohjelma, englanninkieliset palvelut, puoliso-ohjelmat, selvitys pankkipalveluista
- Lupamenettelyiden nopeuttaminen kohti 1 kk käsittelyaikaa:
    - Erityisasiantuntijoiden ja kasvuyrittäjien pikakaista kesäkuusta asti käytössä (14 vrk käsittelyaika jopa alitettu)
    - Laki- ja toimintatapojen muutokset: työnantajan roolin vahvistaminen (ml. työnantajien sertifiointi), lupaedellytysten yksinkertaistaminen, riskiperusteinen menettely
    - Miljoonien investoinnit järjestelmäkehitykseen, ml. automatisointi, tiedonsiirtoliittymät ja Enter Finland, riskiperusteisen käsittelymallin toimeenpano
- Työvoiman hyväksikäytön torjunta: lakimuutokset, poikkihallinnollisen strategian valmistelu, viranomaisten välisen tiedonkulun vahvistaminen

*Tulevien vuosien tarpeet*

Koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartta vuodelle 2035 sisältää jo tärkeimmät toimenpiteet osaajien saatavuuden parantamiseksi, ja seuraavalla hallituskaudella on oleellista toteuttaa toimet riittävästi skaalattuna. Sujuvat, digitalisoidut ja pitkälle automatisoidut oleskelulupamenettelyt ovat välttämätön perusta onnistuneelle maahanmuuttokokemukselle. Lisäksi vaivaton pääsy yhteiskunnan palveluihin on taattava poikkihallinnollisesti alkaen siitä, kun osaajan kiinnostus Suomeen herää, ulottuen koko perheen palveluihin ja osallisuuteen. Onnistumista tukee tällä hallituskaudella käynnistetyn Work in Finland -toiminnon vakiinnuttaminen ja vahvistaminen. Maassa jo olevan osaamisen hyödyntämistä on tarpeen parantaa, esimerkiksi rakentamalla kansainvälisille opiskelijoille ja tutkijoille saumaton polku työelämään ja TKI-ekosysteemeihin.